

9. Лебідь І. В. Національні цінності у виховному процесі загальноосвітньої школи (теоретико-методологічний аспект) : дис. ...канд. пед. наук : 13.00.01 / Ірина Владиславівна Лебідь. – Умань, 2002. – 222 с.

10. Леонтьев Д. А. Психология смысла / Д. А. Леонтьев – М. : Смысл, 2002. – 484 с.

11. Мала енциклопедія етнодержавознавства. – К. : Генеза, 1996. – 993с.

12. Платонов Ю. П. Основы этнической психологии / Ю. П. Платонов. – СПб. : Речь, 2003. – 452 с.

13. Психологічні закономірності розвитку громадянської свідомості та самосвідомості особистості : в 2 т. / М. Й. Боришевський, М. І. Алексєєва, В. В. Антоненко та ін. ; за заг. ред.

М. Й. Боришевського. – К., 2001. – Т.2. – 308 с.

14. Снайдер М. Ребенок как личность. Становление культуры справедливости и воспитание совести / М. Снайдер, Р. Снайдер, Р. Снайдер-мл. ; под ред. В. Кагана. – М. : Смысл ; СПб. : Гармония, 1994. – 237 с.

15. Титаренко Т. М. Життєвий світ особистості: структурно-генетичний підхід : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра. психол. наук / Т. М. Титаренко. – К., 1994. – 48 с.

16. Тлумачний словник української мови / уклад. Т. В. Ковальова, Л. П. Кориґа. – Харків : Синтекс, 2002. – 672 с.

Дата надходження до редакції: 07.05.2015 р.

МУЗИКА. ЕСТЕТИКА

УДК 371.036+614.252(072)

Світлана БУХАЛЬСЬКА,
кандидат педагогічних наук,
заступник директора
Рівненського базового медичного коледжу

Олександр БУХАЛЬСЬКИЙ,
викладач кафедри гри на музичних інструментах
музично-педагогічного факультету Інституту
мистецтв Рівненського державного гуманітарного
університету

АКТУАЛІЗАЦІЯ ХУДОЖНЬО-ЕСТЕТИЧНОГО ВИХОВАННЯ СТУДЕНТІВ-МЕДИКІВ ЗАСОБАМИ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА

У статті актуалізовано значимість музичного мистецтва у процесі художньо-естетичного виховання студентів медичних навчальних закладів.

Ключові слова: художньо-естетичне виховання, музичне мистецтво, студенти медичних навчальних закладів.

В статті актуалізовано значення музичного мистецтва в процесі художньо-естетичного виховання студентів медичних навчальних закладів.

Ключевые слова: художественно-эстетическое воспитание, музыкальное искусство, студенты медицинских учебных заведений.

The article is devoted to the problem of the importance of music art in the process of artistic and aesthetic training of the students of medical educational institutions.

Key words: artistic and aesthetic training, music art, students of medical educational establishments.

Постановка проблеми. Вимоги сьогодення щодо різнобічного розвитку молодого людини як найвищої цінності суспільства актуалізують потребу в орієнтації системи вищої професійної освіти на підготовку не лише кваліфікованих, а й творчо активних, культурно-освічених фахівців. З огляду на зазначене, в процесі підготовки майбутніх медичних

працівників посилюється увага щодо художньо-естетичного виховання засобами музичного мистецтва, що передбачає особистісно зорієнтований розвиток студентів-медиків на основі виявлення індивідуальних мистецьких здібностей, різнобічних музично-естетичних потреб, уподобань та інтересів.

У Концепції виховання дітей та молоді в національній системі освіти зазначено, що цілісний процес виховання передбачає художньо-естетичну освіченість і вихованість особистості. Виховуючи у молоді естетичні погляди, смаки, які ґрунтуються на естетиці та на кращих надбаннях цивілізації, виховання передбачає вироблення умінь власноручно примножувати культурно-мистецьке надбання народу й суспільства, відчувати і відтворювати прекрасне у повсякденному житті [5].

Слід зазначити, що професійна діяльність медичного працівника щодня супроводжується політичними і соціально-економічними проблемами, а саме: погіршенням якості життя, збільшенням кількості хворих, а як наслідок – зменшенням тривалості життя, а також психоемоційним впливом стану пацієнтів: поганим самопочуттям, болем, недугою, хворобою... Тому естетична орієнтація на естетичні цінності майбутнього медичного фахівця як способу диференціації особою об'єктів матеріальної та духовної культури за їхньою естетичною значущістю є необхідною умовою для різнобічного розвитку особистості, формування її естетичної свідомості, розуміння прекрасного, а також уміння визначати життєві пріоритети [6, с. 146].

Саме музичне мистецтво сприяє формуванню в студентів-медиків художньо-естетичних цінностей, що відображаються в ставленні до різновидів музики, в естетичному мисленні, розумінні змісту музичних творів, умінні емоційно відчувати їх характер, стиль виконання тощо, а також доцільно використовувати вплив музики на самопочуття й стан здоров'я людини.

Аналіз останніх досліджень і публікацій дає можливість стверджувати, що проблема художньо-естетичного виховання представлена у працях вітчизняних і зарубіжних науковців, серед яких С. Антонович, І. Зязюн, І. Єрмаков, Л. Коваль, Г. Коломієць, О. Комаровська, С. Коновець, Н. Миропольська, О. Олійник, О. Рудницька.

Виховний вплив музичного мистецтва розкрито класиками музичної педагогіки Б.Асаф'євим, О. Апраксіною, Я. Грабовським, Д. Кабалецьким, К. Стеценком, В. Шульгіною, Б. Яворським та ін.

Виховання духовних цінностей в учнів та студентської молоді досліджено І. Бехом, М. Боришевським, Г. Ващенко, Л. Виготським, Д. Леонтієвим, Е. Помиткіним, Т. Потапчук, Л. Примачок, Н. Скрипник, Ж. Юзвак.

Цілюща сила впливу музики на стан здоров'я людини описана вченими античності Піфагором, Аристотелем, Платоном, Плутархом, арабськими лікарями М. Маймонідом, Авіценною, науковцями-фізіологами та медиками ХХ століття Б. Ананьєвим, В. Бехтеревим, В. Петрушиним, І. Спіртовим, І. Темкіним.

Разом із тим, проблема художньо-естетичного виховання майбутніх медичних працівників засобами музичного мистецтва в теорії та практиці педагогічної науки розкрити недостатньо. Зважаючи на це, метою нашої статті є актуалізація значимості

музичного мистецтва у процесі художньо-естетичного виховання студентів медичних навчальних закладів.

Виклад основного матеріалу. Для висвітлення значимості музичного мистецтва у процесі художньо-естетичного виховання студентів медичних навчальних закладів вважаємо за доцільне розкрити дефініції художньо-естетичного виховання та музичного мистецтва. Так, у науково-педагогічній літературі естетичне виховання узагальнено розглядається як система комплексного впливу на людину з боку соціальних інститутів та установ на основі єдиних науково-педагогічних принципів, методів та засад, внаслідок яких у неї виникає світоглядна установка на безпосередню творчу оцінку дійсності та власного життя в суспільстві як проявів прекрасного і потворного, піднесеного і низького, трагічного й комічного та інших естетичних категорій [2].

За визначенням О. Борисової, естетичне виховання – це процес взаємодії цілеспрямованого мистецько-педагогічного впливу на особистість, її самовиховання і дії художньо-естетичного оточення, внаслідок якого в особистості розкривається здатність сприймання, активізується ціннісна позиція щодо мистецтва і дійсності, що виявляється у здатності інтерпретувати мистецькі та реально життєві явища художніми засобами, а також у життєтворчості особистості [2].

Виховання особистості, здатної до культуротворення суспільства і власного життя, вважає О. Комаровська, є метою художньо-естетичної освіти [4, с. 159].

Під художньо-естетичним вихованням розуміють цілеспрямований педагогічний процес розвитку особистості на основі формування її емоційно-естетичного ставлення до прекрасного, тобто здатності сприймати, осмислювати й оцінювати художньо-естетичні явища в житті, природі, мистецтві, навчанні та професійній діяльності.

На основі аналізу змісту поняття нами окреслено мету художньо-естетичного виховання студентів-медиків:

- формування особистісно-ціннісного ставлення та ціннісно-художніх орієнтирів до мистецьких надбань суспільства;
- осмислення значимості художньо-естетичних цінностей у професійному формуванні й духовному розвитку особистості в умовах політичного та соціально-економічного сьогодення;
- формування й розвиток естетичної свідомості, художньо-образного мислення, загальнокультурної та художньо-естетичної компетентності;
- виявлення й розвиток індивідуальних нахилів та здібностей до мистецтва;
- виховання художніх інтересів, смаків, морально-естетичних ідеалів;
- набуття вмінь застосовувати мистецькі знання як арт-терапію в професійній діяльності;
- забезпечення умов для художньо-творчої самореалізації та духовно-естетичного самовдосконалення як під час сприйняття, вивчення, аналізу творів мистецтва, так і в процесі художньо-естетичної діяльності.

Відповідно до мети визначено основні завдання художньо-естетичного виховання студентів вищих медичних навчальних закладів, зокрема: формування й розвиток засобами мистецтва світоглядної позиції

особистості, яка здатна осмислити й інтерпретувати культурні цінності; висловлювати особистісне ставлення до них, аргументуючи свої думки; аналізувати й оцінювати мистецькі твори, усвідомлювати зміст явищ художньої культури та музичного мистецтва, встановлювати взаємозв'язки мистецтва з оточуючим середовищем та життєдіяльністю людини, застосовувати художньо-естетичні знання й вміння в професійній діяльності.

Зауважимо, що в педагогічній теорії та практиці мистецтво завжди визнавалось одним із найефективніших засобів художньо-естетичного виховання особистості, формування й розвитку її світоглядної позиції, духовної культури, мистецько-ціннісних орієнтирів.

Музичне мистецтво, на нашу думку, є універсальним засобом особистісного розвитку студентської молоді на основі виявлення індивідуальних здібностей до музики, різнобічних музично-естетичних потреб та інтересів, а також засобом впливу на гармонійну діяльність органів та їх систем, відтворення порушених фізіологічних процесів, підвищення ресурсних можливостей людського організму. Адже музика, як зауважує О. Берестенко, посідає одне з важливих місць у формуванні духовної культури людини, що пов'язано з розвитком емоційної сфери, здатністю любити, захоплюватися, співчувати, розуміти інших людей і себе. Вона не має собі рівних у силі емоційного впливу на духовний світ людини, адже відбиває дійсність не через конкретне відтворення, а через невліковимий, тонкий світ людських емоцій і почуттів [1].

Науковцями доведено, що музика як жанр мистецтва має унікальні властивості впливу на людину. Завдяки засобам виразності, як зазначає Т. Потапчук, музика з особливою силою, відображає внутрішній і духовний світ людини, її настрої, переживання, думки, найтонші душевні рухи, вольові поривання; вона може створювати враження колориту, освітлення, просторових категорій [8, с.29].

Саме в процесі художньо-естетичного виховання студентської молоді засобами музичного мистецтва забезпечуються: музичні потреби в різножанровій музиці (симфонічній, оперній, камерній, салонній, естрадній); музична розвиненість (індивідуальні здібності, емоційне сприйняття); музична освіченість (знання з музичної грамоти, музичної літератури, мистецтвознавства, вміння та навички гри на музичному інструменті, вокальному виконанні музичних творів, музично-художня компетентність, художньо-естетичний досвід).

Якщо педагоги всього світу використовують музичне мистецтво в якості засобу виховання, то в Китаї, Індії, Єгипті, Греції цілющу силу мистецтва широко застосовували лікарі й жерці, філософи й музиканти для лікування фізичних недуг людини. Так, давньогрецький філософ Піфагор відкрив механізм впливу музики на емоційний стан людини [9, с. 209].

Фахівці сучасної практичної медицини послуговуються музичними надбаннями під час лікування нервово-психічних та серцево-судинних хвороб, а також захворювань шлунково-кишкового тракту. Крім того, науковці дослідили цілющі властивості багатьох музичних творів і дійшли наступного висновку: «Ранок» Е. Гріга і «Пори року» П. Чайковського є помічними при хронічній втоми; «Полонез»

М. Огінського та «Гуморески» М. Дворжака вгамують головний біль; «Місячне сяйво» К. Дебюссі, «Вальс» Д. Шостаковича і «Мелодія» М. Скорика знімуть психічну напругу; джазовий твір «Героїчна сюїта» С. Скотта, «Рапсодія в блюзових тонах» Дж. Гершвіна та «Провансальська сюїта» Д. Мійо врятовують від депресії; сюїта «Пер Гюнт» Е. Гріга викличе міцний сон; «Весільний марш» Ф. Мендельсона нормалізує кров'яний тиск; «Місячна соната» Л. ван Бетховена послабить гастрит; «Вальс квітів» з балету П. Чайковського «Лускунчик» допоможе вилікувати виразку шлунку. Разом із тим було помічено, що органні твори Й. С. Баха можуть притишувати психіку людини, а «Реквієм» В. А. Моцарта – спричинити депресивний стан [10, с. 119].

Окрім того, за твердженням М. Букач, медицина дійшла висновку, що одним із найголовніших факторів у боротьбі людини з багатьма хворобами є її власна духовність, тобто йдеться про духовне багатство особистості, рівень музичної культури її почуттів. Високий особистісний духовний рівень є надійним захистом від багатьох шкідливих звичок, зокрема алкоголізму, наркоманії, токсикоманії тощо [3, с. 6-7].

Варто пам'ятати, що темп та лад музики також мають значний вплив на емоційний стан людини. В. Петрушин дослідив, що повільна мажорна музика («Ноктюрн Фа мажор», «Етюд Мі мажор» Ф. Шопена) сприяє душевному спокою, повільна мінорна («Смерть Озе», «Жалоба Інґрід» Е. Гріга) навіює печаль, швидка мінорна («Соната №14» для фортепіано. Фінал. Л. ван Бетховена) викликає гнів, а швидка мажорна («Угорська рапсодія № 6». Фінал. Ф. Ліста, «Маленька нічна серенада» В. Моцарта, «Симфонія № 5». Фінал. Л. ван Бетховена) – радість [7].

У свою чергу, фізіолог В. Бехтерев ще в першій половині ХХ ст. вказував, що музика впливає на естетичне виховання дитини з перших днів її життя. Зокрема він зазначав, що музичні твори слід застосовувати для нормального розвитку дитячого організму, формування й розвитку слуху, подолання нервозності та вередливості, виявлення індивідуальних здібностей та нахилу до музики.

Зауважимо, що американські дослідники, провели експерименти зі студентами коледжів та виявили так званій «ефект Моцарта» - підвищення показників інтелекту упордовж 10-хвилинного прослуховування творів Вольфа Амадея Моцарта. Відповіді студентів, які були задіяні в експерименті, засвідчили про підвищення «коефіцієнта інтелекту» на 8-9 одиниць [10, с. 119].

На нашу думку, системність, послідовність, інтеграція науковців та практиків медичної та музично-педагогічної освітніх галузей у спробі створити соціокультурний, музично-естетичний виховуючий простір є однією з надзвичайно важливих умов дієвості навчально-виховної системи вітчизняної вищої освіти. На рівні вищого навчального закладу створення означеної умови забезпечується творчою співпрацею професорсько-викладацьких та студентських колективів медичного коледжу та музично-педагогічного факультету Інституту мистецтв Рівненського державного гуманітарного університету, що реалізується у процесі художньо-естетичного виховання студентської молоді; формування мистецької культури засобами кращих музичних надбань;

художньо-естетичного становлення особистості; розвитку індивідуальних здібностей студентів, їх естетичного смаку тощо.

Зазначимо, що ефективними формами художньо-естетичного виховання студентів вищих медичних навчальних закладів засобами музичного мистецтва є: колективні (відвідування мистецьких заходів, заняття в хорових колективах, оркестрах, інструментальних та вокальних ансамблях, участь у концертах, музичних фестивалях), групові (заняття в гуртках художньої самодіяльності, зустрічі з митцями, проведення музичних вечорів) та індивідуальні (бесіди, консультації, музичні заняття).

Висновок. Проблеми й виклики сучасності мотивують студентську молодь бути висококультурною та освіченою, духовно та художньо-естетично збагаченою, компетентною в галузі мистецтва. Музичне мистецтво як засіб художньо-естетичного виховання сприяє формуванню й розвитку в студентів-медиків духовно-світоглядної позиції, загальнолюдських та художньо-естетичних цінностей, музичної грамотності, позитивних захоплюючих емоцій та переживань, здатності розуміти прекрасне, втілювати його в професійну діяльність та власне (особисте) життя.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Берестенко О. Г. Формування музично-естетичних смаків студентської молоді як проблема соціально-педагогічна / О. Г. Берестенко // Вісник НЛУ імені Т. Шевченка. – 2010. – № 12 (199). – С. 225.
2. Борисова О. О. Музичне мистецтво як засіб естетичного виховання [Електронний ресурс] / О. О. Борисова. – Режим доступу : <http://www.rusnauka.com>.

3. Букач М. М. Музичне виховання – запорука здоров'я / М. М. Букач // Наукові праці Чорноморського державного університету імені Петра Могили. – 2009. – Т. 108. – Вип. 95. – С. 6-14. – (Серія «Педагогіка»).

4. Комаровська О. Художньо-естетичне виховання школярів: технології і реалії / О. Комаровська // Нова педагогічна думка. – Рівне, 2014. – № 3 (79). – С. 158-162.

5. Концепція виховання дітей та молоді в національній системі освіти [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://osvita.ua>.

6. Михайлова Л. Роль естетичних ціннісних орієнтацій у життєвому смисловизначенні підлітка: психолого-педагогічний аспект / Л. Михайлова // Нова педагогічна думка. – Рівне, 2014. – № 4 (80). – С. 144-147.

7. Петрушин В. И. Теоретические основы музыкальной психотерапии : [руководство по психотерапии] / В. И. Петрушин. – Ташкент : Медицина, 1979. – 639 с.

8. Потапчук Т. В. Формування морально-духовних цінностей старшокласників у хоровому колективі : [монографія] / Т. В. Потапчук. – Ніжин : НДМ імені М. Гоголя, 2013. – 176 с.

9. Сергієнко А. В. Генезис розвитку музично-естетичних цінностей особистості / А. В. Сергієнко // Вісник НЛУ імені Т. Шевченка. – Луганськ, 2014. – № 4 (287). – С. 209-217.

10. Тертычная Л. В. Целебная сила музыки / Л. В. Тертычная // Позакласний час. – Київ, 2011. – № 10. – С. 118-120.

Дата надходження до редакції: 28.01.2015 р.

УДК 378:785.375

Олександр ЗАХОДЯКІН,
доцент кафедри естрадної музики
Рівненського державного гуманітарного університету

ГРА НА МУЗИЧНОМУ ІНСТРУМЕНТІ ЯК ПРОЦЕС ФОРМУВАННЯ ФАХОВОЇ МАЙСТЕРНОСТІ МАЙБУТНЬОГО ПЕДАГОГА

У статті розкрито особливості фахової підготовки студентів у процесі навчання гри на музичних інструментах; визначено шляхи формування знань, умінь та навичок майбутніх педагогів.

Ключові слова: майстерність, фах, педагог, педагог-музикант, інструментальна підготовка.

В статье раскрыты особенности профессиональной подготовки студентов в процессе обучения игре на музыкальных инструментах; определены пути формирования знаний, умений и навыков будущих педагогов.

Ключевые слова: мастерство, профессионализм, педагог, педагог-музикант, инструментальная подготовка.

The article covers the peculiarities of methodical preparation of students in the learning process of musical instruments playing; determines the ways of formation of knowledge and skills of future pedagogues.

Key words: skills, professionalism, pedagogue, musician-pedagogue, instrumental preparation.